ISSN: 1300-4123

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ

ANADOLU SANAT

SAYI: 8 - NİSAN 1998

40 yıl

SÜRELİ SANAT ve KÜLTÜR DERGİSİ

Bilgisayarla Canlandırmada Doku Kaplama 135
Münevver KÖKÜER

Cam Sanatı Tarihi İçinde Bizans Döneminin Yeri..... 145
B.Yelda OLCAY

Füreya KORAL ve Muammer ÇAKI'nın
Seramik İnsan Tiplemeleri.....167
Kemal ULUDAĞ

FÜREYA KORAL ve MUAMMER ÇAKI'nın SERAMİK İNSAN TİPLEMELERİ

Kemal ULUDAĞ*

Türkiye'nin ilk kadın seramik sanatçısı Füreya KORAL artık aramızda değil. Ailesi ve dostları dışında seramik çevresi de KORAL'ı kaybetmenin acısını, boşluğunu hâlâ yaşamakta ve hep yaşayacak.

Medyanın Türk sanatında böylesine önemli bir yere sahip olan sanatçılara ve çalışmalarına hatta yitirilmelerine bile ne denli ilgisiz kaldığını yeniden belirtmeye gerek yoktur. Fakat sanat çevresinin, özellikle de seramik çevresinin ilgisizliğini ve duyarsızlığını anlamak olanaksız. Sanatsal etkinliklerin merkezi kabul edilen Ankara, İzmir ve özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde; Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık tarafından 1997 yılının sonunda Yapı Kredi Kültür Merkezi, Sermet Çifter Kütüphanesinde gerçekleştirilen "Bir Usta, Bir Dünya: Füreya KORAL" sergisi ve basılan kataloğu dışında, sanatçıların, sanatla ilgili kurum ve kuruluşların bugüne kadar Füreya KORAL'ı anma adına bir etkinlik gerçekleştirmemiş olması düşündürücü ve üzüntü vericidir.

---

* Yrd.Doç., Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Öğretim Üyesi.

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü öğretim elemanları hakbilirlik ve duyarlılık göstererek, 1997 sergi sezonunu, Anadolu Üniversitesi Kütüphane Sergi Salonu'nda "Füreya Koral'ı Anma Sergisi" ile açmıştır.

Sergide; Saadettin AYGÜN, Muammer ÇAKI, Zehra ÇOBANLI, Soner GENÇ, Ekrem KULA, Mürşit Cemal ÖZCAN, Ayşegül TÜREDİ ÖZEN, Cemalettin SEVİM, Sibel SEVİM, Emel ŞÖLENAY, Kemal ULUDAĞ ve Oya UZUNER'in seramikleri yeralmıştır. Normal karma sergi düzeni içinde iki farklı sunuş dikkati çekmiştir. Bunlardan ilki; Füreya KORAL için hazırlanmış bir pano, ikincisi ise sergiye katılan her sanatçının KORAL'a armağan bir çalışma yapmış olması ve bu çalışmaların ayrı bir bölümde toplu olarak sergilenmesidir. KORAL adına yapılan bu eserler özellikle ünlü sanatçının kuşlarına göndermelerden oluşmaktadır.

Sergide 12 sanatçının toplam 132 eseri yeralmıştır. Çalışmaların büyük çoğunluğunu duvar tabakları ve çanaklar oluşturmuştur. Geriye kalanlar ise kase, vazo, duvar panoları ve seramik heykellerdir. Galeride ayrıca bir de 'düzenleme' sergilenmiştir.

Muammer ÇAKI'nın "Fırıldaklar" isimli bu düzenlemesi, 13 insan figürünün 110x110 cm. boyutunda bir platform üzerine köşelerdeki vantilatörlere dönük olarak, sanki statülerini simgeleyen farklı yükseklikteki kareler üzerine yerleştirilmesinden oluşmaktadır. Figürler yaklaşık 20 cm. yüksekliğinde ve kafasızdır. İnsanların kafalarının yerinde fırıldaklar bulunmaktadır. Erkek ve kadın figürlerinden oluşan insan tiplemeleri, stone-ware çamurdan şekillendirilmiş, 1200 ^{0}C.'de sırlı pişirilmiş seramik heykelciklerdir. İlk bakışta bu seramik heykelciklerin 20. yüzyıl erken dönem Amerikan Halk Heykelciliği'ndeki figürsel betimlemeleri çağrıştırdığı söylenebilir.

1- Muammer ÇAKI, "Fırıldaklar", 1997, Karışık Teknik-1200 ^{0}C.

"Fırıldaklar" isimli düzenlemesi ile dikkatleri çeken genç seramik sanatçısı Muammer ÇAKI, 1959 Kütahya doğumlu. 1991 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünden mezun olan sanatçı aynı kurumda Öğretim Görevlisi olarak halen görev yapmakta. ÇAKI bugüne kadar 30'a yakın karma sergiye katılmış, 6 kişisel sergi açmış ve değişik seramik yarışmalarında 4 ödül almış.

Sergi bütünlüğünde hem tek düzenleme oluşuyla, hem de iletisiyle önplana çıkan Muammer ÇAKI'nın "Fırıldaklar" isimli eseri, üzerinde durulması, irdelenmesi gereken bir yapıt. Bunun iki nedenden ötürü yapılması kaçınılmaz: İlki Füreya KORAL'ın insanlarına yaptığı çağrışım, ikincisi ise günümüz Türkiye'sinin sosyo-politik, sosyo-kültürel kirlenmesine ve dejenerasyonuna dikkatleri çeken iletisi...

Gerek Füreya KORAL'ın ve gerekse Muammer ÇAKI'nın insanları ilk planda "yabancılaşma" sürecinin sonuçlarını, somut olarak görebileceğimiz bir biçimde ortaya konmuş.

İnsanoğlu güdüsel yapısından kaynaklanan nitelikleri ve yaşadığı çevrenin toplumsal yapısı içinde varolabilir. Endüstri Devrimine kadar özgün yapısını ve toplumsal edinimlerini dengeleyen insanoğlu, kapitalizmin yaşama biçimi ve değerlerinden dolayı bu dengeyi yitirmiştir denebilir. Kazanım temeline dayanan kapitalist sistemle çok şey elde eden insanoğlu bir yandan da sahip olduğu, belki de değerini kavrayamadan sahip olduğu birçok şeyi de kaybetmeye başlar. İnsani değerler kapitalist rekabetin yasalarıyla yokedilirken, üretilen mal ve hizmetler tek değer haline gelir.

> Bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de, gerek toplumsal yaşamın geniş çerçevesi gerekse günlük ilişkilerin dar çerçevesi içinde olup biten birçok olayın en dikkati çeken belirtisi, çatışan anlayışların, çarpışan çıkarların arasında kişilerin harcanmasıdır (Kuçuradi, 1997: 7).

Herşeyin bir meta olarak algılandığı ve en büyük değer olarak kabul edildiği günümüzde, kimi insan toplumsal yaşamında kendi kabuğuna çekilmeye başlar, kimi insan ise bu sistemin adamı olarak kendini var kılar.

KORAL ve ÇAKI'nın insanlarının ilk planda sosyo-politik ve sosyo-kültürel kirlenme ve dejenerasyona dikkatleri çeken iletiyi paylaştıklarına değinilmişti. Fakat bu iki eserin iletisi bu yüzeysel saptamanın ötesinde farklı mesajları da taşımaktadır. KORAL bir söyleşide "yalnız bu toplumda değil, bütün toplumlarda yabancılaşma

duyuyorum" der.

KORAL 1980'lerde çalışmalarında tekrara girdiğini düşünerek seramiği bırakır; boyalarını, çamurunu dağıtıp, fırınını söndürür ve hatta fırınını satmaya kalkar. Bu dönemde sadece seramiğe değil, yaşama da uzak kalır ve kendi dünyasına kapanır. 1990'larda çok ender de olsa dışarı çıkar ve gördüklerinden çok etkilenir. "Çok sık dışarı çıkmıyorum, ama çıktığımda, boş gözlerle bakan, sanki nereye, niçin gittiğini bilmeyen insanlarla karşılaşıyorum. Onları soyutlamaya çalıştım". Füreya KORAL'ın final çalışması olan "Yürüyen İnsanlar" böyle ortaya çıkar.

2- Füreya KORAL, "Yürüyen İnsanlar", 1990, Terra Cotta-1000 ^{0}C.

KORAL'ın "Yürüyen İnsanları" günümüzün "boş gözlerle bakan, sanki nereye, niçin gittiğini bilmeyen", "ben"liğine, kendi içine kapanmış, çevresine hatta kendine yabancılaşmış insan tipleri olarak kendini göstermektedir.

ÇAKI'nın "Fırıldaklar" isimli yapıtındaki insanlar ise, dejenere olmuş, insan ilişkilerine ve herşeye çıkar gözüyle bakan, bütün insani değerlerini yitirmiş 'kişiliksiz' tipler olarak dışavurulmuş. Kendimizi bu insanlar arasında görme, görebilme cesaretini ve özeleştirisini kaçımız yapabiliriz acaba? Bunu yapmasak da kendimizi ötede tutup, çevremize baktığımızda, yakın ve uzak çevremizde bu tipleri bulmak hatta isimlendirmek hiç zor değil.

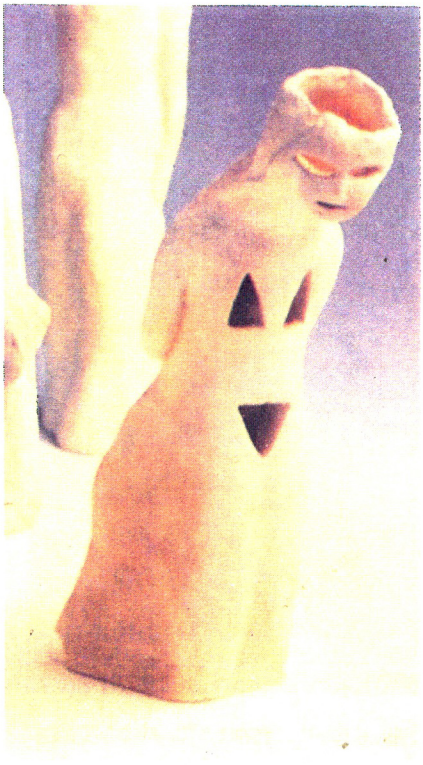

3- "Yürüyen İnsanlar" Detay.

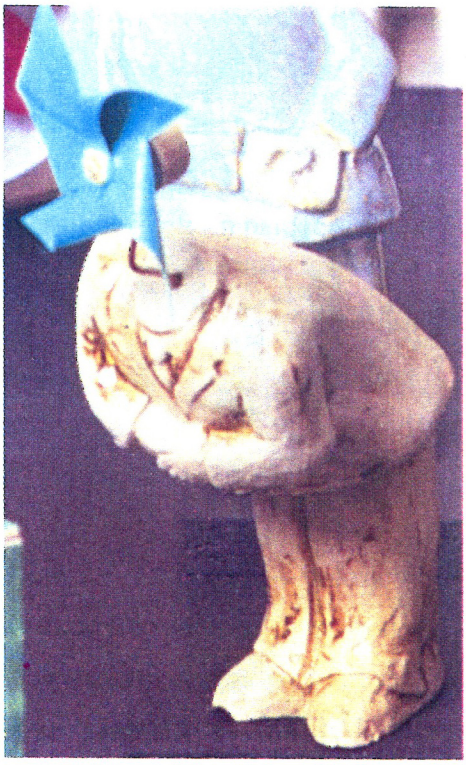

4- "Fırıldaklar" Detay.

İnsanlığa hizmet (ya da memlekete veya herhangi bir kuruma ve düşünceye hizmet) adı altında veya hizmet etmek niyetiyle kişilere yapılan haksızlıklar karşısında; bu haksızlıkları önemsemeyen veya önemsemeye korkan ya da - en kötüsü - kendi çıkarları gerektirdiği için önemsemeyen insanların tutumu karşısında boğazı tıkanan, midesi bulanan kişi için tek çıkar yol, kendisini bir örnek olarak öne sürüp, insanca yaşamak, böyle bir yaşamanın her yönden gelen tehlikeleri ne olursa olsun, i n s a n a -kendi kendisine- yakışırcasına yaşamaktır. Böyle bir yaşamanın temel koşulu, insanın, daha doğrusu kişinin ana değer, kayıtsız şartsız ana değer olduğunu gerçekten görebilmek, bunu her boyutuyla kavrayabilmek ve gözden kaçırmadan davranmak, bunu göremeyenlerin çıkaracağı güçlükleri bile bile birşeyler yapmak, Don Kişot'ça da olsa birşeyler yapmaktır (Kuçuradi, 1997:7).

1990'larda KORAL'ın yapıtında imlediği insanlar, "ben"liğine kapanmış; içinde bulunduğu durumun değişmesi gerektiğini gören, fakat elindekini de yitireceğinden korkarak en temel haklarını elde etmeye ya da korumaya çalışmayan, 1997'de ÇAKI'nın dışavurduğu ise toplumda sivrilmek ya da kendi çıkarları için her kalıba girmekten çekinmeyen "kişiliksiz" insan tipleri olarak algılanabilir. İki sanatçı ve iki farklı açıdan insan tiplemeleri; sokakta her ana burun buruna gelebileceğimiz ya da her zaman her yerde yüzyüze olduğumuz toplumsal ilişkilerden uzaklaşmış, pasifize olmuş , topluma ve çevresine

uyumsuz insanlar ya da günümüzün değer yargıları ve yönelimleriyle "ben"liğini bulmuş, "işini bilen", bugünün istendik insan tipleri....

KUÇURADİ, İoanna, ÇAĞIN OLAYLARI ARASINDA, Ayraç Yay., Ankara, 1997.